

Startside>Lovgivning og retspraksis>National lovgivning

A tagállamok joga

Írland

Ez az oldal Írország jogrendszeréről nyújt tájékoztatást.

Jogrend

1. Jogszabályok/Jogforrások

1.1. Nemzeti jogforrások

Az állam alaptörvénye Írország Alkotmánya (ír nyelven: Bunreacht na hÉireann), amely 1937. december 29-én lépett hatályba. Az Alkotmány létrehozta az állam intézményeit, és rendelkezik a három hatalmi ág – a törvényhozó, a végrehajtó és bírói hatalom – szétválasztásáról. Ezenkívül biztosítja az alapvető jogokat, amelyeket a bíróságok már mélyrehatóan értelmeztek és kibővítettek.

Az elsődleges jogszabályokat az – Írország elnökéből, a Seanad Éireannból (felsőház) és a Dáil Éireannból (alsóház) álló – Oireachtas (parlament) által elfogadott aktusok alkotják. Az elsődleges jogszabályok két csoportra oszthatók: az Alkotmányt módosító aktusokra, amelyeket népszavazás útján az állampolgároknak kell elfogadniuk ahhoz, hogy hatályba léphessenek; általános jogi aktusokra, amelyek általánosan alkalmazandók; és egyedi jogi aktusokra, amelyek valamely egyén vagy egyének csoportjának magatartására vonatkoznak.

A másodlagos jog olyan mechanizmust jelent, amellyel az Oireachtas jogalkotási hatáskört ruházhat át a kormány valamely miniszterére vagy valamely hatóságra. A felhatalmazáson alapuló jogszabályok elfogadására vonatkozó hatáskört elsődleges jogszabállyal kifejezetten át kell ruházni, és annak gyakorlására szigorú feltételek vonatkoznak – a végrehajtandó elveket és politikákat a felhatalmazó jogszabályban világosan és egyértelműen meg kell határozni, és azokat a másodlagos jogszabályt elfogadó hatóságnak szigorúan követnie kell. A másodlagos jogszabályok leggyakoribb formáját a törvényen alapuló aktusok jelentik, de azok rendeletek, határozatok, szabályok, szabályzatok és önkormányzati jogszabályok formáját is ölthetik.

Az Alkotmány 50. cikke értelmében hatályban maradnak az 1922 előtt elfogadott, Írországra vonatkozó azon törvények (például az Egyesült Királyság parlamentje által elfogadott aktusok), valamint az Ír Szabadállam (1922–1937) által hozott azon intézkedések, amelyek nem ellentétesek az Alkotmánnyal. A törvények felülvizsgálatáról szóló, 2005 és 2012 közötti aktusokkal (*Statute Law Revision Acts*) hatályon kívül helyeztek számos olyan 1922 előtti törvényt, amely már nem volt releváns Írország szempontjából.

Az ír jogrendszer szokásjogi (*common law*) rendszer, ami azt jelenti, hogy a bíróságok alkotta jog fontos jogforrás. A precedenshez kötöttség vagy *stare decisis* doktrínája alapján a bíróságok kötelesek követni a korábbi ügyekben hozott határozatokat, különösen a felsőbb bíróságok határozatait. Ugyanakkor ez útmutatást jelent, nem pedig kötelező, megváltoztathatatlan szabályt. Ez a joganyag szabályokat, általános elveket, értelmezési elveket és maximákat foglal magában. A *stare decisis* doktrínája különbséget tesz a *ratio decidendi*, azaz valamely határozat kötelező része, amelyet követni kell, és az *obiter dictum* között; ez utóbbi a bíró által egy adott ügyben megfogalmazott észrevételeket jelenti, olyan kérdésekről, amelyek az ügyben jelen voltak, és vagy nem voltak lényegesek, vagy úgy merültek fel, hogy azokról nem kellett döntenie. Az *obiter dictum* jövőbeli ügyekben nem kötelező, azonban meggyőző ereje lehet.

1.2. Európai uniós jog

Mivel Írország az Európai Unió (EU) tagja, az uniós jog fontos része az állam belső jogrendjének. Az uniós tagságból eredő kötelezettségek azzal járnak, hogy azokon a területeken, ahol a Közösség hatáskörrel rendelkezik, az uniós jog elsőbbséget élvez az Alkotmánnyal és más nemzeti törvényekkel szemben. Alkotmánymódosításra volt szükség ahhoz, hogy lehetővé váljon az államnak az EU-hoz való csatlakozása és elkerüljék az Alkotmány és az uniós jog rendelkezései közötti összeütközést.

1.3. Nemzetközi jogforrások

Írország számos nemzetközi megállapodást és szerződést írt alá, és számos nemzetközi szervezet tagja. Az Alkotmány úgy rendelkezik, hogy Írország elfogadja, hogy az államok közötti viszonyokat a nemzetközi jog általánosan elismert elvei szabályozzák.

Írország dualista rendszerű állam, és ahhoz, hogy a nemzetközi megállapodások ne csak államok között, hanem az államon belül is jogerővel rendelkezzenek, azokat az Oireachtasnak a belső jog részévé kell tennie.

Írország 1953 óta aláírja az emberi jogok európai egyezményének (EJEE), és az állampolgárok az állam nemzetközi jogi kötelezettségei alapján azóta hivatkozhatnak ezen egyezmény rendelkezéseire az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt. Az egyezmény rendelkezéseit belső jogerővel az emberi jogok európai egyezményéről szóló 2003. évi törvény (*European Convention on Human Rights Act*) ruházta fel, amely az EJEE-t az ír jog részévé tette.

2. Egyéb jogforrások

Formális jogi szabályok hiányában az egyes ügyekben az ügyvédek jogtudományi írásokra is hivatkozhatnak és azokra határozathozatal során a bíróságok is támaszkodhatnak. Noha vitás, hogy alkalmazandó-e egyáltalán, és befolyása az elmúlt években csökkenhetett, a bíróságok az Alkotmány értelmezése, valamint az Alkotmány szövegében kifejezetten nem szereplő alkotmányos jogok felsorolása során támaszkodtak a természetes jogra és a természetes jogokra.

3. A jogforrások hierarchiája

Írország jogrendszerének csúcán az Alkotmány áll. A jogszabályok, a kormányzati és közigazgatási határozatok és gyakorlat felülvizsgálhatók abból a szempontból, hogy megfelelnek-e az Alkotmánynak.

Az Alkotmány ugyanakkor úgy rendelkezik, hogy nem érvényteleníti az olyan jogi aktusokat vagy intézkedéseket, amelyeket az uniós tagság tesz szükségessé. Ezt az Alkotmány 29. cikke (4) bekezdésének 6. pontja rögzíti. Az uniós jog elsőbbséget élvez minden nemzeti jogszabállyal szemben, az Alkotmányt is beleértve. Mivel az uniós jog előírja, hogy a végrehajtásának módszereit a nemzeti eljárási követelmények határozzák meg, az uniós jogot végrehajtó eszközöknek továbbra is meg kell felelniük az alkotmányos eljárási követelményeknek.

Az emberi jogok európai egyezményéről (a továbbiakban: EJEE) szóló 2003. évi törvény lehetővé teszi az egyének számára, hogy az ír bíróságok előtt az EJEE rendelkezéseire hivatkozzanak. Az EJEE az Alkotmány alatti szinten vált a belső jog részévé, és az Alkotmány elsőbbséggel rendelkezik vele szemben. A törvény megköveteli, hogy a bíróságok a nemzeti rendelkezéseket az EJEE-ben foglalt előírásokkal összhangban értelmezzék és alkalmazzák, amennyiben lehetséges. Ha a belső jogszabályok nincsenek összhangban az EJEE-vel, összeegyeztethetlenségi nyilatkozat kiadására kerül sor.

A bíróságok megállapították, hogy a nemzetközi jog szokásos elvei az Alkotmány 29. cikkének (3) bekezdése alapján a belső jog részét képezik, azonban csak annyiban, amennyiben nem ütköznek az Alkotmánnyal, jogszabályokkal vagy a szokásjogba. A nemzetközi megállapodásokat csak akkor lehet megerősíteni, ha összhangban állnak az Alkotmánnyal, ellenkező esetben népszavazásra van szükség.

A jogszabályokat későbbi jogszabályok felválthatják vagy módosíthatják. A másodlagos jogszabályokat, valamint a másodlagos jogszabályok elfogadására vonatkozó hatáskört felülírhatják az elsődleges jogszabályok, azonban másodlagos jogszabályok nem írhatnak felül elsődleges jogszabályokat. A bíróságok megsemmisíthetnek egy jogszabályt azon az alapon, hogy az az Alkotmány rendelkezéseire tekintettel érvénytelen (1937 utáni jogszabályok), illetve, hogy az Alkotmánnyal összeegyeztethetetlen (1937 előtti jogszabályok). Az 1937 utáni jogszabályok Alkotmánnyal való összeegyeztethetősége vélelmezett. Jogszabályok vagy alkotmánymódosítás hatályba lépése, valamint azonos vagy magasabb rangú bíróságok későbbi határozatai felülírhatják a bírósági határozatokat.

4. Nemzetek feletti jogi aktusok hatálybalépése

Az Alkotmány eredeti szövege nem volt összeegyeztethető az európai közösségi joggal. Úgy rendelkezett például, hogy az állam egyetlen jogalkotó szerve az Oireachtas. Ezért beiktattak egy rendelkezést az Alkotmányba, amely úgy rendelkezik, hogy az Alkotmány nem érvényteleníti az olyan törvényeket, aktusokat vagy intézkedéseket, amelyeket az uniós tagság tesz szükségessé. Ugyanakkor megállapítást nyert, hogy amennyiben az EU terjedelme vagy célkitűzései – például új Szerződés következtében – megváltoznak, erről népszavazást kell tartani, és ha a lakosság ezt elfogadja, be fognak iktatni egy rendelkezést, amely megerősíti, hogy az állam ratifikálhatja ezt a Szerződést.

Ha az uniós jog az állam általi átültetést tesz szükségessé, ezt elsődleges jogszabállyal vagy gyakrabban a kormány vagy valamely miniszter által elfogadott törvényen alapuló aktussal hajtják végre.

Az Alkotmány szerint a nemzetközi megállapodások akkor válnak a belső jog részévé, ha az Oireachtas így rendelkezik. Ere általában törvény útján kerül sor, ilyen például az emberi jogok európai egyezményéről szóló 2003. évi törvény, amely a belső jog részévé tette az egyezményt, azzal a következménnyel, hogy az egyének a nemzeti bíróságok előtt hivatkozhatnak annak rendelkezéseire.

5. A jogi szabályok elfogadására jogosult szervek

Az Alkotmány úgy rendelkezik, hogy az Oireachtas, amelyet a Dáil (alsóház), a Seanad (felsőház) és az elnök alkot, „kizárólagos hatáskörrel rendelkezik az állam törvényeinek elfogadására”, az Alkotmányban foglaltaknak megfelelően a Közösségben való tagságból eredő kötelezettségek fenntartásával. A törvényjavaslat formájában megjelenő javasolt jogszabályokat az elnöknek kell aláírnia ahhoz, hogy hatályba lépjenek, és ha az elnöknek kétségei vannak egy adott törvényjavaslat alkotmányosságát illetően, összehívhatja az Államtanácsot, és szükség esetén az Alkotmány 26. cikke alapján vizsgálatra a Legfelsőbb Bíróság (*Supreme Court*) elé terjesztheti a törvényjavaslatot.

Ahogy azt a fentiekben említettük, az Oireachtas felruházhatja a kormány valamely miniszterét jogszabály elfogadására vonatkozó hatáskörrel, és ezt a hatáskört a felhatalmazó jogi aktus szigorúan körülhatárolja. Az uniós irányelveket általában miniszter által hozott, törvényen alapuló aktussal hajtják végre.

Jogszabály elfogadására vonatkozó hatáskörrel különböző szerveket lehet felruházni, például minisztereket, törvényen alapuló szerveket, kvázi állami szerveket, szabályozó szerveket, szakértői testületeket és helyi önkormányzatokat.

Az Alkotmány alapján a kormány felelős a külkapcsolatokért, nemzetközi szerződéseket és megállapodásokat írhat alá és – az alkotmányos követelmények betartásával – csatlakozhat nemzetközi szervezetekhez.

A szokásjogi rendszerben a bíróságok alkotta jog kötelező erejű.

6. A jogi szabályok elfogadására irányuló eljárás

6.1. Az Alkotmány

Az alkotmánymódosítás első szakaszában a 46. cikk alapján törvényjavaslatot kell előterjeszteni a Dáilban. A törvényjavaslatot az Oireachtas mindkét házában el kell fogadnia, majd azt népszavazásra kell bocsátani, hogy azt a lakosság elfogadja vagy elutasítsa. A 47. cikk (1) bekezdése szerint akkor tekintik úgy, hogy a lakosság a javaslatot elfogadta, ha a leadott szavazatok többsége a javaslat törvényerőre emelése mellett szól. Az ilyen törvényjavaslatnak „az Alkotmány módosítására irányuló törvényre” kell vonatkoznia, és nem tartalmazhat semmilyen más javaslatot. Ha a javaslatot a lakosság jóváhagyja, azt az elnöknek alá kell írnia és „törvényként megfelelően ki kell hirdetnie”.

A 47. cikk (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a népszavazásra bocsátott, nem az Alkotmány módosítására irányuló javaslat elutasítottnak tekintendő, ha a szavazatok többsége a javaslat ellen szól, és a javaslat ellen leadott szavazatok a választói névjegyzékben szereplő szavazók legalább egyharmadát teszik ki.

6.2. Jogalkotási eljárás

Az elsődleges jogszabályok elfogadásának első lépéseként általában az Oireachtas egyik házában törvényjavaslatot nyújtanak be. Minden törvényjavaslatot, amelyet a Dáilban nyújtanak be, tárgyalásra meg kell küldeni a Seanadhoz, és a Seanad módosításokat fogadhat el, amelyeket a Dáilnak meg kell vizsgálnia. Ha azonban a törvényjavaslatot a Seanadban nyújtják be és ott elfogadják, és azt ezt követően a Dáil módosítja, úgy tekintik, hogy azt a Dáilban nyújtották be, és a javaslatot ismét meg kell küldeni a Seanadnak.

A törvényjavaslat kihirdetése előtt azt az Oireachtas mindkét házában jóvá kell hagynia, és az elnöknek alá kell írnia. A jogalkotási folyamat során a törvényjavaslatot a Dáil és a Seanad is módosíthatja. Az Alkotmány ugyanakkor rögzíti a nép által választott Dáil elsőbbségét; a 23. cikk úgy rendelkezik, hogy amennyiben a Seanad a Dáil akarata ellenére elutasított vagy módosított egy törvényjavaslatot, a Dáil 180 napon belül határozatot hozhat, amely szerint úgy tekintendő, hogy a törvényjavaslatot mindkét ház elfogadta. A Seanad legfeljebb 90 napig késleltethet egy törvényjavaslatot, azonban nem rendelkezik hatáskörrel arra, hogy megakadályozza annak törvénné válását, vagy hogy a Dáil hozzájárulása nélkül módosítsa azt.

A törvényjavaslatok túlnyomó többségét valamely miniszter nyújtja be a Dáil Éireannben.

A pénzügyi törvényjavaslatokat (például az adók kivetésére, eltörlésére, elengedésére, módosítására vagy szabályozására vonatkozó törvényjavaslatok és az állami források számára terhet jelentő törvényjavaslatok) csak a Dáil Éireannben lehet benyújtani és elfogadni. Ez ilyen típusú törvényjavaslatot „ajánlások” elfogadása érdekében küldik meg a Seanadnak.

A jogalkotási eljárás utolsó lépéseként az elnök aláírja a törvényjavaslatot. Az elnök az Államtanáccsal való egyeztetést követően az alkotmányosság vizsgálata érdekében a Legfelsőbb Bíróság elé terjesztheti a törvényjavaslatot vagy annak egy részét. Ezt a 26. cikk szerinti előterjesztésnek nevezzük. Ha a Legfelsőbb Bíróság megállapítja, hogy a törvényjavaslat megfelel az Alkotmánynak, azt alkotmányossági alapon többé nem lehet a bíróságok előtt megtámadni, és azt az elnöknek alá kell írnia. Ha megállapítják, hogy a törvényjavaslat az Alkotmányba ütközik, az elnöknek meg kell tagadnia az aláírását.

6.3. Másodlagos jogszabályok

A felhatalmazó törvény általában rögzíti, hogy az általa engedélyezett, felhatalmazáson alapuló jogszabályt az Oireachtas megsemmisítheti vagy jóváhagyhatja. E rendelkezések általában előírják, hogy a jogszabályt az Oireachtas egyik vagy mindkét háza „elé kell terjeszteni”, amely azt meghatározott időn belül megsemmisítheti. Az uniós intézkedéseket végrehajtó minden másodlagos jogszabályra vonatkozik ez a megsemmisítési mechanizmus. Az elfogadást követően bizonyos törvényen alapuló aktusokat letétbe kell helyezni egyes kijelölt könyvtárakban, és az elfogadásukról szóló hirdetményt kell közzétenni az *Iris Oifigiúil* ír hivatalos közlönyben.

6.4. Nemzetközi jog

A kormány aláírhat nemzetközi szerződéseket vagy megállapodásokat és csatlakozhat nemzetközi szervezetekhez, azonban megállapítást nyert, hogy a kormány ezt nem teheti meg, ha ez korlátozná az Oireachtast megillető kizárólagos törvényalkotási hatáskört vagy egyébként sértené az Alkotmányt. Ezért a bíróságok megállapították, hogy az Európai Unió terjedelmét és célkitűzéseit módosító Szerződésekhez a kormány csak akkor járulhat hozzá, ha azokat a nép alkotmányos népszavazáson elfogadta.

7. A nemzeti szabályok hatálybalépése

Az alkotmánymódosítások azt követően lépnek hatályba, hogy azokat a nép elfogadta és a módosításra irányuló törvényjavaslatot az elnök aláírta. A törvényjavaslat azon a napon válik törvénné, amikor azt az elnök aláírja, és ezen a napon hatályba lép, amennyiben a törvény eltérően nem rendelkezik. Az elnök a törvényjavaslatokat általában nem írja alá a megküldésüket követő 5. napnál korábban, illetve a 7. napnál később. A törvény meghatározhatja a hatálybalépésének napját, vagy rendelkezhet úgy, hogy valamely miniszter „hatálybaléptető rendelkezést” (másodlagos jogszabály) hozhat, amellyel hatályba lépteti a törvényt vagy annak egy részét. Az elnök a törvényjavaslatot köteles kihirdetni az Iris Oifigiúilban közzétett hirdetmény útján, amely megállapítja, hogy a törvényjavaslat törvényerőre emelkedett.

A másodlagos jogszabály meghatározza az időpontot, amikor hatályba lép.

A bírósági határozatok általában a meghozataluk napján jogerőre emelkednek.

8. A különböző jogforrások közötti összeütközések feloldásának módjai

A különböző jogi szabályok vagy jogforrások közötti összeütközést a bíróságoknak kell megállapítaniuk.

Az uniós jog magasabb rangjának fenntartása mellett az állam alaptörvénye az Alkotmány, és az más törvényekkel való összeütközés esetén elsőbbséget élvez. Az Alkotmány 34. cikke szerint az egyének a Felsőbíróság (*High Court*) előtt vitathatják a jogszabályok alkotmányos érvényességét. Az ilyen határozat ellen fellebbezni lehet a Legfelsőbb Bírósághoz (*Supreme Court*). Az egyének arra is hivatkozhatnak, hogy az állam egyes intézkedései sértették alkotmányos jogait vagy az alkotmányos eljárást.

Az ellenkező bizonyításáig vélelmezett, hogy az 1937. évi Alkotmány elfogadását követően hozott jogszabályok összhangban állnak az Alkotmánnyal. Felmerülhetnek olyan körülmények, amelyek esetén az Alkotmány egyes rendelkezései, különösen az alapvető jogokra vonatkozó rendelkezések, bizonyos fokig ütköznek egymással. A bíróságok számos mechanizmust alkalmaznak, hogy az ilyen ügyekben döntést tudjanak hozni, például a szó szerint vagy nyelvtani értelmezést, a történeti megközelítést, a cél szerinti vagy harmonikus megközelítést, az arányosság doktrínáját, a jogok hierarchiájára vonatkozó megközelítést és a természetes jog és a természetes jogok iránti elkötelezettség jellemezte megközelítést.

Előfordult már, hogy az alkotmányosságra vonatkozó népszerűtlen megállapítást vagy a bíróságok általi népszerűtlen értelmezést követően népszavazásra került sor az Alkotmány módosítása érdekében.

Ha valaki azt állítja, hogy valamely jogszabály megsértette az emberi jogok európai egyezményéből eredő jogait, a bíróságoktól kérheti összeegyeztethetlenségi nyilatkozat kiadását.

Az uniós jog alkotmányos immunitást élvez, mivel az Alkotmány úgy rendelkezik, hogy nem érvényteleníti az olyan aktusokat vagy intézkedéseket, amelyeket a tagság tesz szükségessé, noha az ezen aktusokat vagy intézkedéseket végrehajtó eszközöknek meg kell felelniük az Alkotmánynak.

Az alkotmányossági kérdésektől eltekintve a felhatalmazáson alapuló jogszabályok érvényességét a felhatalmazó jogszabálynak való megfelelés alapján bírálják el.

Az ír jogrendszerre, jogszabályokra és az Alkotmányra vonatkozó további információk a következő oldalakon találhatók:

- <https://www.gov.ie/en/organisation/departments-of-the-aoiseach>
- <https://www.courts.ie/judgments>
- <https://www.irishstatutebook.ie>
- <http://www.bailii.org>

Utolsó frissítés: 16/04/2024

E lap nemzeti nyelvű változatát az adott tagállam tartja fenn. Az Európai Bizottság szolgálata készíti el a fordításokat a többi nyelvre. Előfordulhat, hogy az eredeti dokumentumon az illetékes tagállami hatóság által végzett változtatásokat a fordítások még nem tükrözik. Az Európai Bizottság nem vállal semmifajta felelősséget az e dokumentumban szereplő vagy abban hivatkozott információk vagy adatok tekintetében. Az ezen oldalért felelős tagállam szerzői jogi szabályait a Jogi nyilatkozatban tekintheti meg.